

Monitoring ubóstwa EAPN Polska i wnioski dla programowania strategicznego

Dr hab. Ryszard Szarfenberg, prof. UW

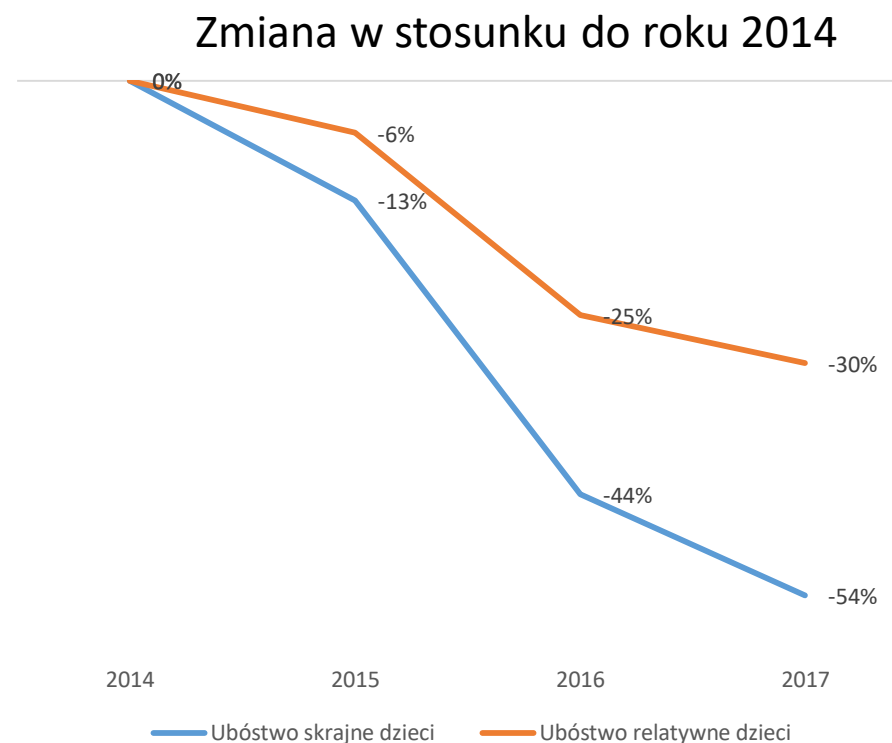
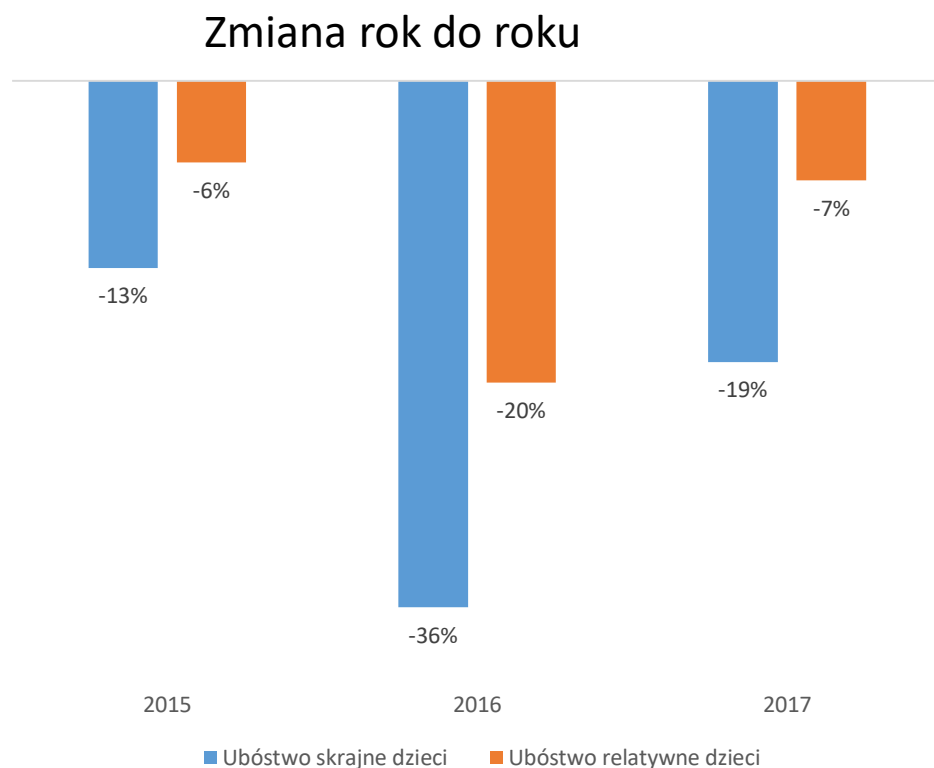
Polski Komitet Europejskiej Sieci Przeciw Ubóstwu
ATD Czwarty Świat

Instytut Polityki Społecznej, Uniwersytet Warszawski

Spotkanie robocze Zespołu do spraw realizacji Strategii „Europa
2020”

14 listopada 2018

Ubóstwo tych, którzy nie powinni być ubodzy: dzieci

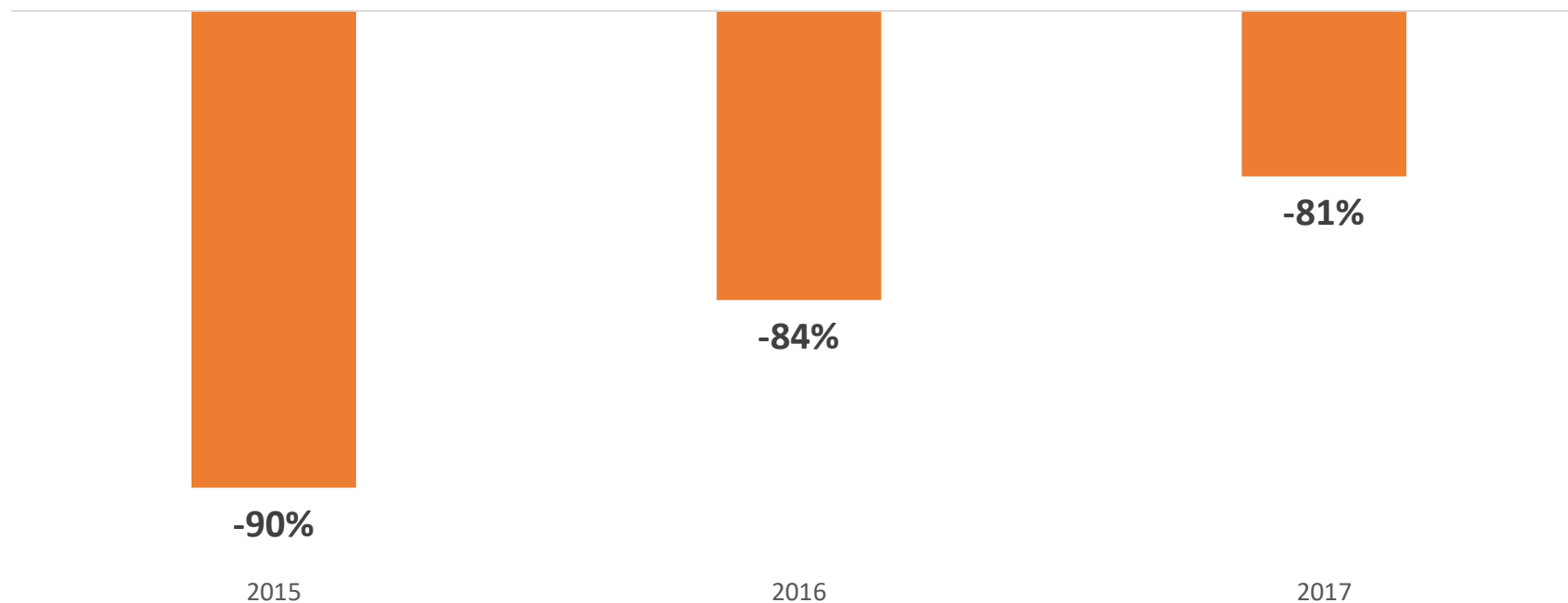

W 2017 r. pozostawało w ubóstwie skrajnym 325 tys. dzieci (4,7%), a w ubóstwie relatywnym 1,1 miliona (15,3%)

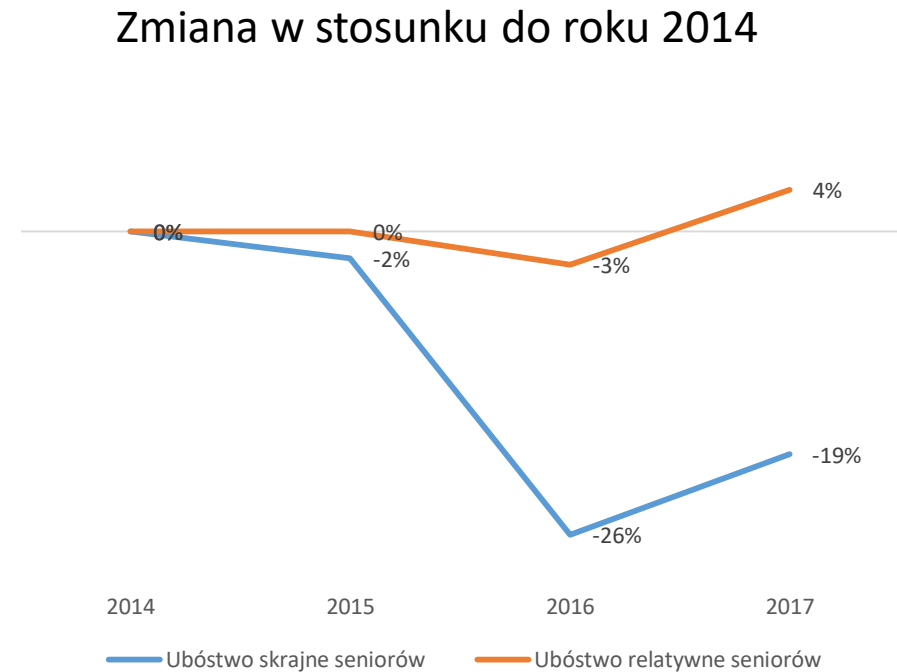
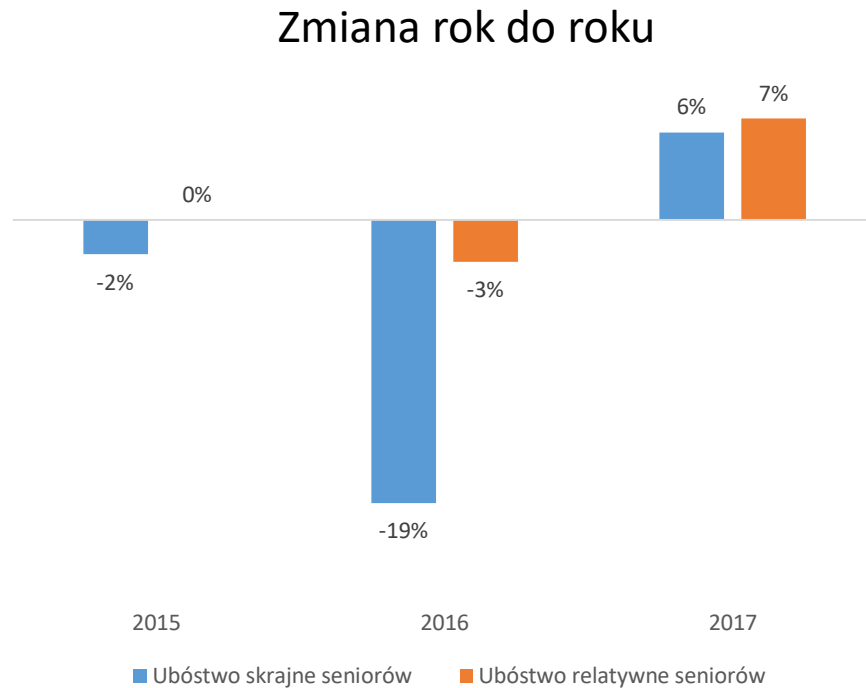
Źródło: opracowanie własne

Ile brakuje nam do osiągnięcia celu ograniczenia skrajnego ubóstwa dzieci poniżej 1%?

Zmiana procentowa konieczna, aby zasięg ubóstwa skrajnego dzieci w danym roku zmniejszył się do poziomu 0,9%

Ubóstwo tych, którzy nie powinni być ubodzy: seniorzy (65+)

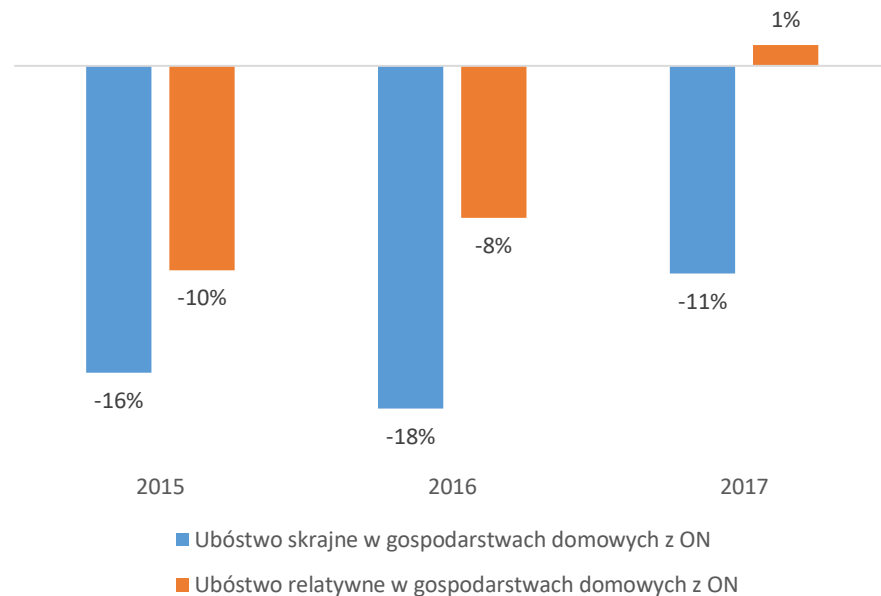

W 2017 r. pozostawało w ubóstwie skrajnym 235 tys. seniorów (3,6%), a w ubóstwie relatywnym 717 tys. (11%)

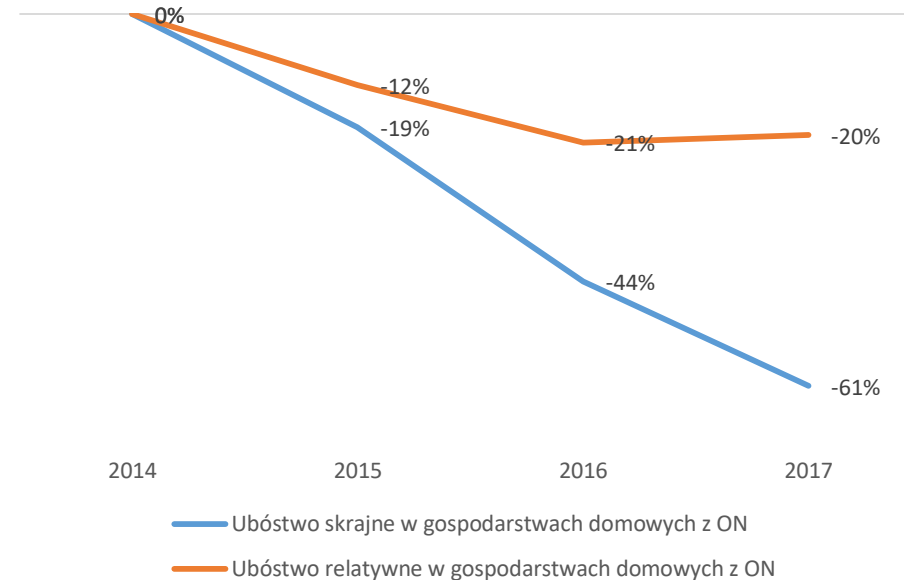
Źródło: opracowanie własne

Ubóstwo tych, którzy nie powinni być ubodzy: niepełnosprawni (gospodarstwa domowe z takimi osobami)

Zmiana rok do roku

Zmiana w stosunku do roku 2014

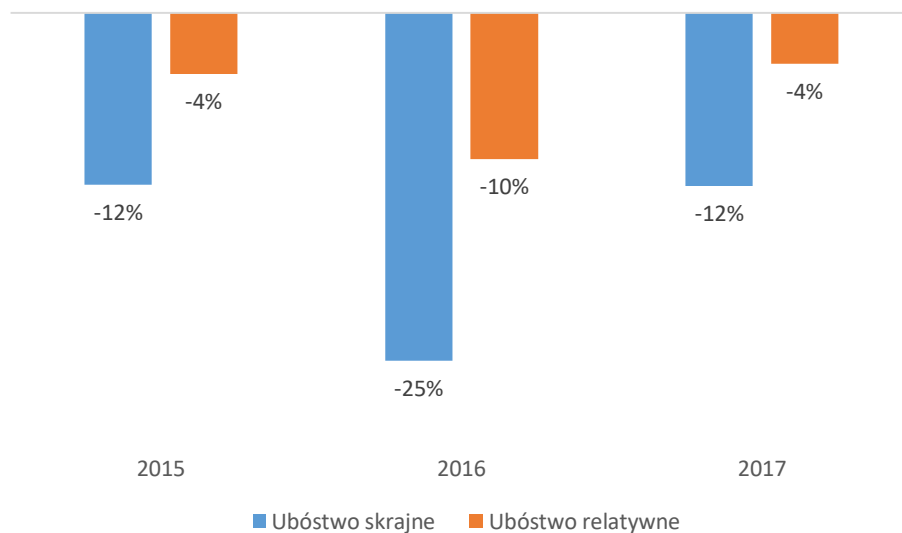

W 2017 r. pozostawało w ubóstwie skrajnym 6,7% osób w gospodarstwach domowych z ON, a w ubóstwie relatywnym 19,1%

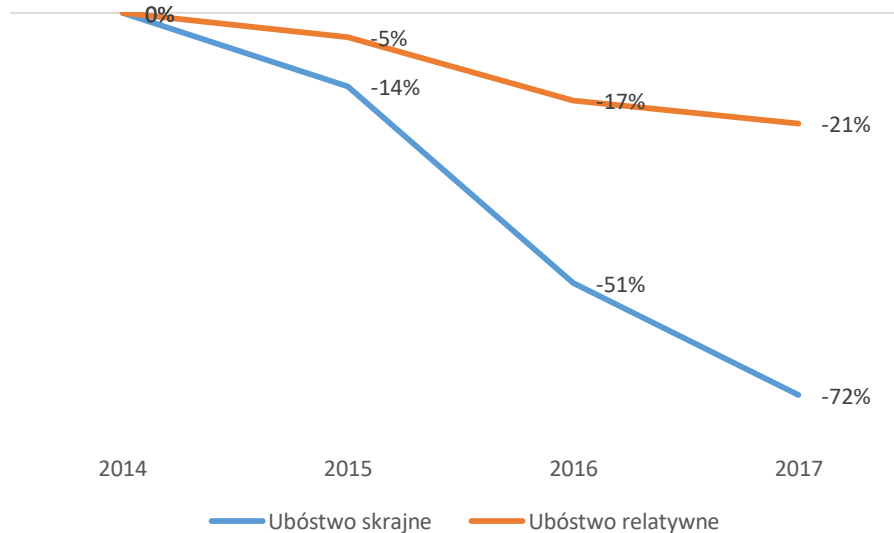
Źródło: opracowanie własne

Ubóstwo skrajne i relatywne ogółem

Zmiana rok do roku

Zmiana w stosunku do roku 2014

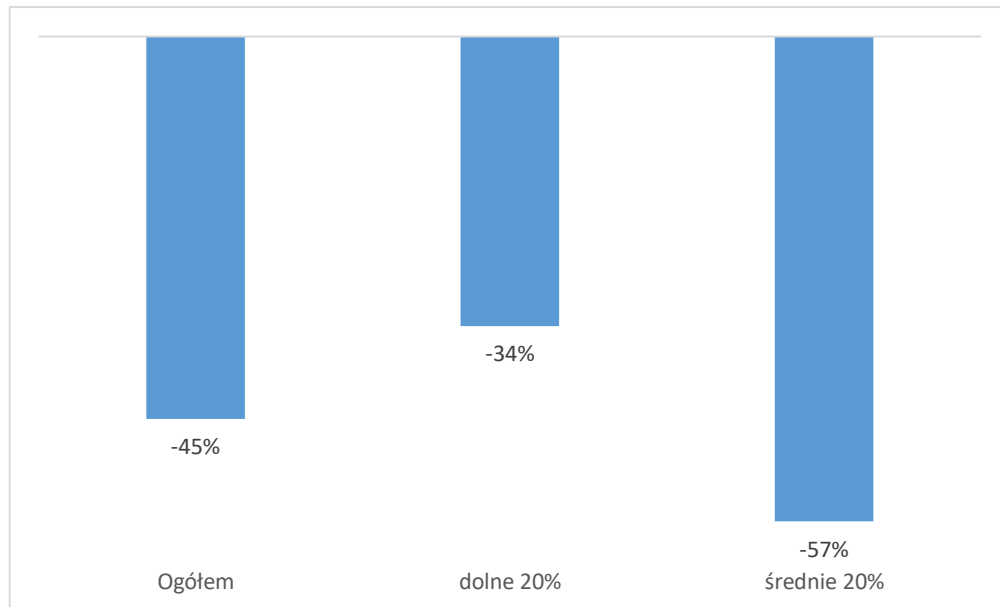

W 2017 r. pozostawało w ubóstwie skrajnym 1,7 miliona Polaków (4,3%), a w ubóstwie relatywnym 5,2 miliona (13,4%)

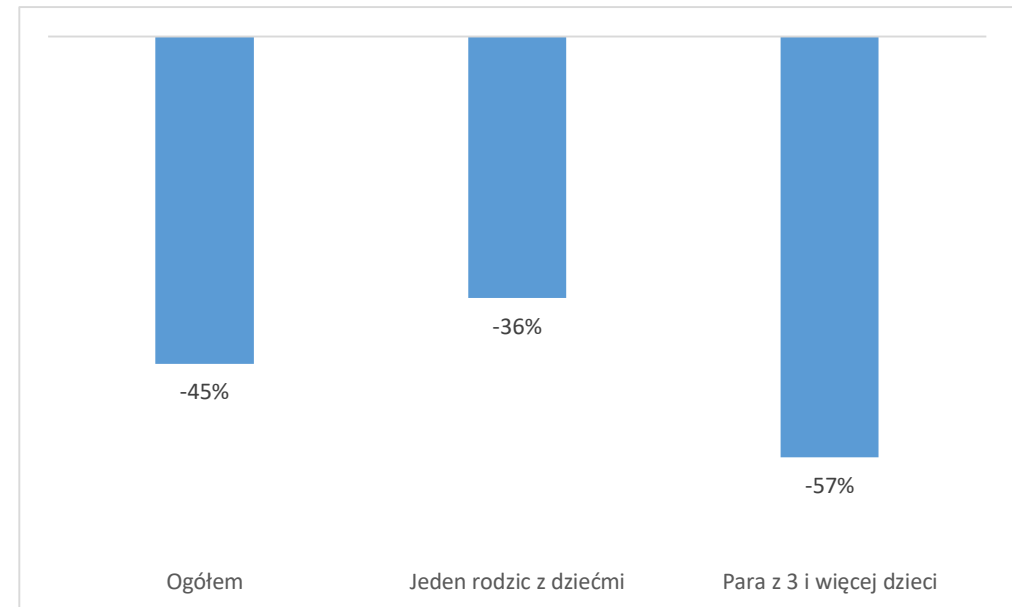
Źródło: opracowanie własne

Deprywacja materialna i społeczna – nierówny postęp

Zmiana zasięgu deprywacji materialnej i społecznej w Polsce 2017 do 2014 r. ogółem, wśród najbiedniejszych 20 proc. i średnich 20 proc.

Zmiana zasięgu deprywacji materialnej i społecznej ogółem, jednego rodzica z dziećmi i par z 3 i więcej dzieci w Polsce 2017 do 2014 r.

Podsumowanie obrazu dynamiki ubóstwa oraz deprywacji materialnej i społecznej 2014-2017

- Zasięg ubóstwa dzieci zmniejszał się wolniej w 2017 r. niż w 2016 r. **Cel mniej niż 1% dzieci w ubóstwie skrajnym nie został osiągnięty**
- Zasięg ubóstwa relatywnego seniorów prawie się nie zmieniał, **ubóstwo senioralne nawet lekko wzrosło w 2017 r.**
- Zasięg ubóstwa relatywnego gospodarstw domowych **z osobami niepełnosprawnymi przestał się zmniejszać w 2017 r.**
- Zasięg ubóstwa skrajnego i relatywnego ogółem zmniejszał się w całym okresie, **ale bardziej w 2016 r. niż w 2017 r.**
- Zasięg deprywacji materialnej i społecznej zmniejszał się głównie w okresie 2014-2016. **Dużo bardziej zmniejszył się w rodzinach o średnich dochodach niż tych o dochodach niskich, a także w rodzinach wielodzietnych niż w rodzinach pojedynczych rodziców**

Zobowiązania strategiczne Polski w obszarze walki z ubóstwem

- **Strategia Europa 2020:** zmniejszenie zagrożenia ubóstwem i wykluczenia społecznego z 11,5 miliona w 2008 r. do 9 milionów (mniej o 1,5 mln) w 2020 r. Wynik w 2017 r. to 7,3 miliona (mniej o 4,2 mln). **Mało ambitny cel znacznie został przekroczony**
- **Agenda 2030, cel 1:** zmniejszenie ubóstwa **kobiet, mężczyzn i dzieci co najmniej o połowę do roku 2030**
- **Strategia Odpowiedzialnego Rozwoju 2030 (SOR)**
 - Zmniejszenie ubóstwa skrajnego z 6,5 % w 2015 do 4,5% w 2030 (w projekcie było to 3% w 2030)
 - Zmniejszenie zagrożenia ubóstwem z 17,3% w 2015 do 12% w 2030

Porównanie zobowiązań z Agendy 2030 z danymi GUS i celami SOR

Rodzaj ubóstwa	Dane dla roku bazowego (2015, w %)	Ostatnie dane (GUS 2017, Eurostat 2016, w %)	Cel minimalny według Agendy 2030 (w %)	Cel w SOR 2030 (w %)
Ubóstwo skrajne GUS				
Ogółem	6,5	4,3	3,3	4,5
Mężczyźni	?	?	?	?
Kobiety	?	?	?	?
Dzieci	9	4,7	4,5	?
Ubóstwo relatywne GUS				
Ogółem	15,5	13,4	7,8	?
Mężczyźni	?	?	?	?
Kobiety	?	?	?	?
Dzieci	20,6	15,3	10,3	?
Zagrożenie ubóstwem Eurostat				
Ogółem	17,3	15,0	8,7	12,0
Mężczyźni	17,1	15,1	8,6	?
Kobiety	17,4	14,9	8,7	?
Dzieci	21,1	14,0	10,6	?

Postulaty dotyczące celów wskaźnikowych przeciwdziałania ubóstwu

- **Komunikaty GUS powinny uwzględniać dane z podziałem na płeć**; należy ustalić cele wskaźnikowe dla roku 2030 na poziomie co najmniej połowy tych z roku bazowego
- **Cel w zakresie ubóstwa skrajnego, w szczególności dzieci powinien być poniżej 1%** (więcej niż wynika z Agendy 2030)
- **Cele powinny obejmować więcej kategorii** niż wymagane przez Agendę 2030 ONZ
 - **Osoby starsze (65+)**
 - **Osoby z niepełnosprawnością** – obecnie GUS publikuje tylko ubóstwo osób w gospodarstwach domowych z niepełnosprawnością, a nie samych osób niepełnosprawnych
 - **Osoby pracujące** – obecnie GUS publikuje tylko ubóstwo osób według głównego źródła utrzymania, a nie samych osób pracujących
- Dodatkowo należy też uwzględnić **sferę niedostatku w 2016 r. było to aż 40 proc. Polaków, docelowo powinno być poniżej 20 proc.** – według zasad Agendy 2030 ONZ i z rozszerzoną listą kategorii społecznych (płeć, wiek, niepełnosprawność, praca)

Decyzje dotyczące strategii/programu przeciwdziałania ubóstwu 2021-2027

- **Polska musi mieć aktualną strategię/program przeciwdziałania ubóstwu na okres 2021-2027** (wymogi wstępne korzystania z EFS+, który ma realizować [Europejski Filar Praw Socjalnych](#))
- W 2014 r. rząd przyjął **Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu (KPPUiWS)** jako program wykonawczy do **Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego** z 2013 r. (SRKL)
- SRKL jest obecnie aktualizowana, ale nawet projekt nie został jeszcze opublikowany. Oznacza to, że aktualizacja KPPUiWS dokona się dopiero w 2019 r.
- Czy aktualizacja KPPUiWS z 2019 r. będzie tym programem? Czy też podjęte zostaną równoległe prace nad programem na lata 2021-2027?

Europejski Filar Praw Socjalnych – zasady dotyczące dochodu i ubóstwa (6 z 20)

1. Pracownicy mają **prawo do wynagrodzenia, które ma zapewniać przyzwoity poziom życia, należy zapobiegać ubóstwu pracujących** (zasada 5)
2. Dzieci mają **prawo do ochrony przed ubóstwem** (zasada 11)
3. Bezrobotni mają **prawo do właściwych świadczeń** otrzymywanych przez rozsądny czas (zasada 13)
4. Każdy ubogi ma **prawo do odpowiedniego dochodu minimalnego zapewniającego godne życie na wszystkich etapach** (zasada 14)
5. Pracownicy i samozatrudnieni mają **prawo do emerytury zapewniającej odpowiedni dochód** (zasada 15)
6. Osoby niepełnosprawne mają **prawo do wsparcia dochodu, który zapewni godne życie** (zasada 17)

Wymogi, które ma spełniać strategia/program przeciwdziałania ubóstwu na okres 2021-2027 (UE)

- **Sprawdzona empirycznie diagnoza ubóstwa i wykluczenia społecznego, w tym**
 - ubóstwa dzieci
 - bezdomności
 - segregacji [nierówności] przestrzennej i edukacyjnej
 - ograniczonego dostępu do podstawowych usług i infrastruktury
 - **szczególnych potrzeb** osób znajdujących się w trudnej sytuacji
- Środki na rzecz **zapobiegania i zwalczania segregacji [nierówności]** we wszystkich dziedzinach, w tym przez
 - **zapewnianie odpowiedniego wsparcia dochodu,**
 - **rynki pracy sprzyjające włączeniu społecznemu**
 - **dostęp do wysokiej jakości usług**dla osób w trudnej sytuacji, w tym migrantów
- Środki przejścia **od opieki instytucjonalnej do opieki środowiskowej (instrumenty na rzecz deinstytucjonalizacji)**
- Ustalenia dotyczące zapewnienia, aby jej **treść, wdrożenie, monitorowanie i przegląd były prowadzone w ścisłej współpracy z partnerami społecznymi i odpowiednimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego**

Realizacja Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu... z 2014 w obszarze pomocy i integracji społecznej

- Cel Programu (taki jak KPR z 2011 r.) – mniej o 1,5 mln (z 11,5 mln w 2008 r.) osób w ubóstwie i wykluczeniu do 2020 r. **został osiągnięty w 2013 r. i nadal sytuacja się poprawia**
- Zapowiedziana w Programie **reforma pomocy społecznej nie została zrealizowana**. Decyzje dotyczące planowanych reform w tym obszarze (EAPN Polska proponuje reformy zasiłku okresowego)
- Zapowiedziana w Programie reforma usług rynku pracy została zrealizowana, **ale projekt ustawy o rynku pracy z 2018 r. wycofuje się z głównych rozwiązań** (profilowanie, zlecanie, aktywizacja i integracja)
- Zapowiedziana w Programie **procedura monitorowania z udziałem partnerów i organizacji (w tym EAPN) nie została wdrożona**

Konieczne reformy w odniesieniu do zasiłku okresowego, część szerszego pakietu zmian

Postulaty minimum

1. **Usunięcie ograniczenia wysokości zasiłku okresowego na poziomie 418 zł (nie zmieniane od 2004 r.! obecnie wartość 315 zł), stanowi 73% minimum egzystencji (574 zł) i 60% standardu wyrównania (701 zł)**
2. **Precyzyjne określenie, że wysokość zasiłku okresowego ustala się w wysokości pełnej różnicy między kryterium dochodowym a dochodem gospodarstwa domowego**

Kolejne postulaty

3. **Stopniowe wycofywanie zasiłku okresowego na zasadzie: gdy pobiera zasiłek przekroczenie kryterium nie pozbawia zasiłku na kolejny okres, jest on zmniejszany o połowę przekroczenia**
4. **Umożliwienie łączenia zasiłku okresowego z dodatkiem mieszkaniowym bez żadnych ograniczeń**
5. **Wprowadzenie minimalnego okresu zasiłkowego, na który przyznawany jest zasiłek okresowy np. w wymiarze 6 miesięcy**
6. **Wśród koniecznych przesłanek uzyskania zasiłku okresowego nie należy wymagać rejestracji w urzędzie pracy, orzeczenia o niepełnosprawności czy zaświadczenia od lekarza o przewlekłej chorobie**

